

Damian Szacawa

Szwecja: wyzwania przed nowym rządem centroprawicowym

Pięć tygodni po wyborach parlamentarnych z 11 września 2022 r. parlament Szwecji wyraził zgodę na utworzenie centroprawicowego rządu koalicyjnego, na czele którego stanął Ulf Kristersson. Podstawą działań rządu będzie szczegółowa umowa koalicyjna, tzw. porozumienie z Tidö, zawarta pomiędzy trzema partiami koalicji a Szwedzkimi Demokratami, którzy nie weszli w skład rządu. Nowy gabinet musi przeciwstawić się szeregowi wyzwań o charakterze krótko-, średnio- i długoterminowym, w tym groźbie recesji gospodarczej oraz przedłużającej się akcesji do NATO.

Zakończenie negocjacji pomiędzy centroprawicowymi partiami. Nieco ponad miesiąc czasu po wyborach parlamentarnych, które odbyły się 11 września 2022 r. (zob. więcej [„Komentarze IEŚ”, nr 688](#)), potrzebowały partie w Szwecji, by powołać nowy rząd. Jest on stworzony w oparciu o trzy partie centroprawicowe, tj. Umiarkowaną Partię Koalicyjną, tzw. Moderatów (M), Chrześcijańskich Demokratów (KD) oraz Liberalów (L), które łącznie uzyskały 103 miejsca. W wyniku głosowania w 349-osobowym parlamencie (Riksdagu), przeprowadzonego 17 października 2022 r., na czele centroprawicowego rządu (tzw. burżuazyjnego, używając tradycyjnego szwedzkiego określenia) stanął Ulf Kristersson – lider Moderatów. Koalicja uzyskała 176 głosów dzięki wsparciu Szwedzkich Demokratów (SD), których 73 mandaty pozwoliły Kristerssonowi zostać 35. premierem Szwecji. Formalnie do przekazania władzy doszło 18 października.

Mimo że porozumienie osiągnięto szybciej niż w 2018 r., gdy socjaldemokraci potrzebowali ponad 130 dni, by Stefan Löfven objął stanowisko premiera, nie były to łatwe negocjacje. Największy spór toczył się pomiędzy drugą co do wielkości partią w Riksdagu i jednocześnie najbardziej prawicową, tj. SD, a najmniejszą – L, która wyrosła na kluczową partię w powyborczej układance i której 16 głosów było niezbędnych do sformowania rządu, a która ciągle podtrzymywała weto wobec obecności SD w rządzie. Przełom nastąpił po wyjazdowym spotkaniu liderów i polityków prowadzących negocjacje w zamku Tidö, do którego doszło w weekend 8-9 października 2022 r.

Porozumienie z Tidö. 63-stronicowe porozumienie z Tidö jest podstawową umową koalicyjną pomiędzy czterema partiami stanowiącymi zaplecze rządu Kristerssona. Na jego podstawie trzy partie tworzące rząd (kadencja 2022-2026) będą współpracowały wokół uzgodnionych obszarów z SD, których przedstawiciele wprawdzie pozostali poza gabinetem, ale będą utrzymywali bliski kontakt z kancelarią rządu poprzez powołane biuro koordynacyjne. To oznacza, po pierwsze, że wszystkie partie mają taki sam wpływ na procedowanie spraw w uzgodnionych obszarach oraz, po drugie, że przełamany został przeszło 12-letni okres marginalizowania SD przez partie parlamentarne. Wprawdzie w pozostałych kwestiach rząd jest niezależny od SD, ale ze względu na posiadane przez nich mandaty w praktyce każda decyzja polityczna będzie musiała być konsultowana i uzgodniona z SD.

Umowa koalicyjna z Tidö dotyczy siedmiu obszarów, które były szczególnie istotne dla partii centroprawicowych (m.in. walki z przestępczością, reformy polityki migracyjnej, integracyjnej i energetycznej). Uzgodniono m.in. utworzenie narodowej agencji ochrony zdrowia, która ma zwiększyć dostęp do opieki zdrowotnej oraz zagwarantować lepsze wykorzystanie funduszy państwowych. W obszarze klimatu i energetyki partie centroprawicowe zapowiedziały inwestycje w nową elektrownię atomową (wprowadzenie ułatwień dla inwestorów w postaci np. rządowych gwarancji kredytowych o wartości 400 mld SEK, tj. ok. 37 mld EUR) oraz zbadanie możliwości przywrócenia do pracy reaktorów w południowej Szwecji: Ringhals 1 i 2 (wygaszonych pod koniec 2020 i 2019 r.). Szereg reform anonsowano również w obszarze walki z przestępczością zorganizowaną, które docelowo mają doprowadzić do ograniczenia działalności przez organizacje przestępcze. To m.in. podwojenie wysokości kar za udział w gangach, wprowadzenie stref, w których poszukiwanie broni i materiałów

wybuchowych może być prowadzone w oparciu o decyzję prokuratury prowadzącej śledztwo, czy też wprowadzenie instytucji świadka anonimowego.

Wyzwania długoterminowe i jakościowa zmiana polityki klimatycznej. W trakcie swojego przemówienia przed Riksdagiem w dniu 18 października 2022 r. premier Kristersson wskazał na cztery główne wyzwania stojące przed Szwecją w najbliższym czasie: zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego, osiągnięcie bezpieczeństwa zewnętrznego po wejściu do NATO i wzmocnieniu szwedzkich sił zbrojnych, zapewnienie energii elektrycznej w dostępnych cenach oraz zwiększenie spójności społecznej poprzez zmianę polityki migracyjnej i integracyjnej.

Każde z tych wyzwań ma charakter długoterminowy i nie należy oczekiwać natychmiastowej poprawy sytuacji po rozpoczęciu prac rządu. Tym niemniej znaczenia symbolicznego nabiera decyzja rządu o likwidacji Ministerstwa Środowiska (istniejącego od 1987 r.). Jego zadania przekazano nowo utworzonemu Ministerstwu ds. Klimatu, na czele którego stanęła najmłodsza minister w historii Szwecji – Romina Pourmokhtari, była przewodnicząca młodzieżówki Liberalów. Zgodnie ze strukturą rządu funkcjonowanie nowego ministerstwa będzie nadzorowane przez wicepremier i minister energii i biznesu – Ebbę Busch (KD). W związku z tą decyzją kwestie gospodarcze i energetyczne będą znacznie bardziej oddziaływać na realizację polityki klimatycznej i międzynarodowych zobowiązań Szwecji na tej płaszczyźnie. W umowie koalicyjnej z Tidö wskazano również, że nowym celem polityki energetycznej będzie osiągnięcie 100% energii nie pochodzącej z paliw kopalnych (dotychczas obowiązuje cel zakładający osiągnięcie 100% energii ze źródeł odnawialnych). Zdaniem centroprawicy, kluczem do sprostania wyzwaniom i rozwiązania problemów klimatycznych jest transformacja przemysłu i sektora transportu.

Niepewność w perspektywie krótko- i średnioterminowej. W najbliższym czasie szereg wydarzeń może zadecydować o szansach realizacji wyzwań długoterminowych. Po pierwsze, 8 listopada premier Kristersson spotkał się w Ankarze z prezydentem Turcji Recepem Tayyipem Erdoğanem. Tematem rozmów był oczywiście wniosek Szwecji o członkostwo w NATO ([„Komentarze IEŚ”, nr 609](#)), który wciąż nie został ratyfikowany przez dwa państwa, tj. Turcję i Węgry. Pomimo formułowanych oczekiwań odnośnie do tego spotkania dotychczasowe stanowisko Turcji pozostaje niezmiennie – nie zatwierdzi ona członkostwa Szwecji w NATO, dopóki Szwecja nie podejmie kroków oczekiwanych przez Turcję (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 649](#)), spośród których największe wyzwanie stwarza żądanie dotyczące ekstradycji osób, które uzyskały azyl lub pozwolenie na pobyt w Szwecji. Zarówno premier, jak i nowy minister spraw zagranicznych Tobias Billström (M) dystansują się ostatnio od organizacji kurdyjskich w Syrii. Gdyby Turcja zdecydowała się najpierw ratyfikować wniosek Finlandii, a Szwecję pozostawić w poczekalni do czasu, aż tureckie obawy dotyczące bezpieczeństwa w związku z terroryzmem zostaną w wystarczającym stopniu rozwiane przez Szwecję, co ostatnio zasygnalizował prezydent Turcji, to mogłoby to stać się ciężkim testem dla fińsko-szwedzkiej solidarności. 28 października 2022 r. premier Kristersson odwiedził Finlandię, a efektem rozmów z premierką Sanną Marin oraz prezydentem Saulim Niinistö było podtrzymanie dotychczasowej polityki koordynacji działań obu państw w tym zakresie.

Również we wtorek rząd przedstawił swój pierwszy projekt budżetu. Nowa minister finansów Elisabeth Svantesson (M) ma bardzo trudne zadanie, ponieważ w świetle ostatnio przedstawionych danych sytuacja gospodarcza Szwecji oraz perspektywy na kolejny rok nie są najlepsze. Bezrobocie jest jednym z wyższych w UE, towarzyszy mu rekordowa inflacja (blisko 10%), a gospodarka w 2023 r. według prognoz raczej nieznacznie się skurczy (-0,4% PKB) niż wzrośnie (jak jeszcze niedawno zakładano). Będzie to miało poważne skutki dla finansów publicznych – niższe PKB oznacza niższe dochody i większe trudności we wdrażaniu zapowiadanych reform i finansowaniu zapowiadanych transferów społecznych. Już teraz jest to widoczne w odniesieniu do pomocy dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w południowej Szwecji, dotkniętych wzrostem cen energii elektrycznej, której koszt szacowany jest na 55 mld SEK (ok. 5,1 mld EUR). Realizując część programu wyborczego, rząd Szwecji zamierza przeznaczyć 100 mln SEK rocznie (9,25 mln EUR) na zwiększenie dostępności sportu dla młodych ludzi zamieszkujących niespokojne przedmieścia i opieki zdrowotnej na tych obszarach oraz kolejne 50 mln SEK rocznie (4,63 mln EUR) na zapobieganie przemocy motywowanej honorem. Planowane jest również zwiększenie inwestycji w bioenergię i magazynowanie dwutlenku węgla – państwowy fundusz w latach 2026-2046 rozdysponuje kwotę 36 mld SEK (nieco ponad 3,3 mld EUR). Oszczędności ma przynieść ograniczenie wydatków

o 7,3 mld SEK (nieco ponad 670 mln EUR) na oficjalną pomoc rozwojową (ODA), tj. o ok. 15% w porównaniu do poprzednich lat, co oznacza, że Szwecja odejdzie od deklarowanego celu przekazywania 1% PKB na ODA (zob. [„Komentarze IEŚ, nr 394”](#)).

Wnioski

1. Nowy centroprawicowy rząd Ulfa Kristerssona będzie bardzo blisko współpracował ze Szwedzkimi Demokratami, którzy zapewniają mu głosy niezbędne do podejmowania decyzji w parlamencie. W większości przypadków ta współpraca będzie dotyczyła obszarów uzgodnionych w porozumieniu z Tidö, ale ze względu na siłę SD w Riksdagu w praktyce każda decyzja koalicyjnego rządu będzie zależna od SD. Dyskusja nad budżetem będzie pierwszym testem spójności rządu i SD.
2. Większość wyzwań stojących przed nowym gabinetem ma charakter długookresowy i nie należy oczekiwać szybkich rezultatów w zakresie walki z przestępczością zorganizowaną czy poprawy bezpieczeństwa Szwecji. Tym bardziej że w niektórych obszarach Szwecja jest zależna od decyzji podejmowanych przez inne państwa (vide członkostwo w NATO, przystępność cen energii elektrycznej).
3. Decyzja o likwidacji Ministerstwa Środowiska będzie miała długofalowe skutki tak dla ochrony środowiska w Szwecji (głównie dla ochrony bioróżnorodności i realizacji celów zrównoważonego rozwoju 2030), jak i dla międzynarodowej roli Szwecji jako lidera w tej płaszczyźnie, jaką państwo to odgrywało od kilku dekad. W tym kontekście warto podkreślić, że decyzja ta zapadła tuż przed konferencją ONZ w sprawie zmian klimatu COP27 (6-18 listopada 2022 r. w Szarm el-Szejk w Egipcie). Wkrótce również rozpocznie się prezydencja Szwecji w UE, co oznacza, że będzie ona odpowiedzialna za dalsze prace nad unijnym pakietem „Fit for 55”, dotyczącym zielonej transformacji.